

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta ym.

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa on kiinnitetty huomiota Oulun kärjäoikeuden 8.9.2022 asiassa dnro R 21/1707 antamaan tuomioon nro 22/134608.

Kärjäoikeus oli asiassa lukenut yhden vastaajan syyksi varkauden ohella lievän pahoinpitelyn, jonka tekoaika on ollut 8.8.2019. Alustavana selvityksenä kärjäoikeudesta hankittujen arkistopäiväkirjan ja tiedoksiantotodistusten perusteella haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 12.8.2021 syyteoikeuden lievän pahoinpitelyn osalta jo vanhennuttua.

Lisäksi kärjäoikeus oli tuominnut asiassa toisen vastaajan hänen syykseen luetusta toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta 15 päiväsakon sakkorangaistukseen. Päiväsakon rahamääräksi oli vahvistettu 5 euroa (15 päiväsakkoa à 5,00 euroa).

SELVITYS

Puheenjohtajana asiassa toiminut Oulun kärjäoikeuden kärjätuomari on antanut asiasta häneltä pyytämäni selvityksen ja kärjäoikeuden laamanni lausuntonsa.

Kärjätuomari toteaa 24.5.2023 päivätyssä selvityksessään vanhentumisesta, että vastaaja on tuomittu toisen syytekohtan osalta rangaistukseen rikoksesta, jonka syyteoikeus oli vanhentu-

nut. Tuomiota ei kuitenkaan ollut kyseisen vastaajan osalta pantu täytäntöön, ja tuomion täytäntöönpano keskeytettiin kärjätuomarin ilmoittaessa hakevansa korkeimmalta oikeudelta lainvoimaisen tuomion purkua.

Lisäksi kärjätuomari toteaa, että toisen vastaajan päiväsakon rahamäärä on lainvastainen vastaajan eduksi. Tämä on johtunut siitä, että hän ei ole huomannut ilmeistä virhettä lopullisessa tuomion tarkistuksessa. Kärjätuomari on kertonut pyrkivänsä olemaan vastaisuudessa huolellisempi ja kiinnittämään tarkempaa huomiota syyteoikeuden vanhentumiseen ja päiväsakon rahamäärään tuomiolauselmassa.

Kärjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut kärjäoikeuden henkilökunnan työskentelevän vuodesta toiseen kovan työpaineen alla. Hän on viitannut tuomioistuinten perusrahoituksen ja henkilöstöresurssin jo lähtökohtaiseen alimitoitukseen. Lisäksi Oulun kärjäoikeudessa etenkin rikosasioiden määrät ovat olleet vuodesta 2020 lukien poikkeuksellisen suuria.

Edelleen laamanni toteaa lausunnossaan, että käsiteltäviin asioihin liittyy runsaasti yksityiskoh-
tia, joiden tarkistaminen on luonnollisesti asian ratkaisijan vastuulla. Hän on kuitenkin ilmoittanut pitävänsä toivottavana, että ratkaisijan työskentelyä tukisi ajanmukainen asiantuntijajärjestelmä, joka olisi toiminnoiltaan sellainen, että se poistaisi nyt kyseessä olevan kaltaisten virheiden mahdollisuuden tai ainakin vähentäisi niitä.

TUOMION PURKU

Korkein oikeus on 30.10.2023 antamallaan päätöksellä (nro 1572, dnro H2023/58) kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toimineen kärjätuomarin hakemuksesta purkanut tuomion vanhentuneen rikoksen sekä tuomitun yhteisen sakkorangaistuksen osalta. Kärjäoikeuden tuomion perusteella vanhentuneen rikoksen vaikutus vastaajalle tuomittuun yhteiseen 80 päiväsakon rangaistukseen on ollut 5 päiväsakkoa. Korkein oikeus oikaisi kärjäoikeuden tuomiota oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 14 §:n 1 momentin nojalla välittömästi ja tuomitsi vastaajan hänen syykseen luetusta varkaudesta 75 päiväsakon rangaistukseen.

RATKAISU

1 Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai

rikesakko. Luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Lievästä pahoinpitelystä rikoslain 21 luvun 7 §:ssä säädetty enimmäisrangaistus on sakkoa.

Asiassa vastaajan syyksi luetun lievän pahoinpitelyn tekoaika on ollut 8.8.2019. Haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 12.8.2021 eli vasta sen jälkeen, kun mainitun rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut.

Kärjäjätuomari on selvityksessään myöntänyt rikoksen vanhentuneen ja asiassa tapahtuneen virheen. Koska syyteoikeus kyseisestä rikoksesta oli vanhentunut, ei vastaajaa olisi saanut tuomita teosta rangaistukseen. Kärjäjätuomari on menetellyt huolimattomasti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen vanhentuneesta teosta.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraikaisuuden tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2020:78](#), kohta 19 ja [KKO 2022:31](#), kohta 8).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä vanhentuneen rikoksen tuomitsemista on pidetty tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäisenä tapauksissa, joissa siitä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamusikäytännön mukaan kärjäjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Korkein oikeus on kärjätuomarin hakemuksesta purkanut tuomion virheellisiltä osin ja oikaissut kärjäoikeuden tuomiota, minkä seurauksena virhe on korjaantunut. Virheestä ei asiassa käytävissä olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoasta syytekohtasta ja oikeudenkäynti on ollut kyseisen vastaajan sekä asian toisten vastaajien muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta kärjätuomarin omasta menettelystä.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

2 Päiväsakon rahamäärä

Päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen 5 §:n mukaan päiväsakon rahamäärää ei saa vahvistaa pienemmäksi kuin 6 euroa.

Tuomiolauselman mukaan yhdelle asian vastaajista tuomitun sakkorangaistuksen päiväsakon rahamääräksi on vahvistettu 5 euroa (15 päiväsakkoa à 5,00 euroa).

Kärjätuomari on selvityksessään todennut, ettei ole huomannut päiväsakkoa koskevaa virhettä lopullisessa tuomion tarkistuksessa. Kärjätuomari on siten menetellyt huolimattomasti tuomiota laatiessaan ja tarkistaessaan.

3 Tietojärjestelmien kehittämisestä

Oulun kärjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut pitävänsä toivottavana rikosasioiden asiankäsitelyjärjestelmän kehittämistä ratkaisijan työn tukemiseksi siten, että se ehkäisisi nyt kyseessä olevien kaltaisten virheiden syntymistä.

Tuomioistuinlain 19 a luvun 1 §:n mukaan tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla Tuomioistuinvirasto. Tuomioistuinvirasto on itsenäinen virasto, joka saman luvun 2 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan huolehtii tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä.

Olen välittänyt laillisuusvalvonta-asioiden selvityksissä asiasta esiin tuotuja vastaavia näkemyksiä Tuomioistuinviraston tietoon (ks. esim. muistio apulaisoikeuskanslerin Tuomioistuinvirastoon 22.11.2022 tekemästä laillisuusvalvontakäynnistä dnro [OKV/2387/71/2022](#), päätökseni 18.10.2022 dnro [OKV/1545/30/2022](#) ja 25.10.2022 dnro [OKV/1630/30/2020](#). Myös sijaiseni on toiminut näin (apulaisoikeuskanslerin sijaisen päätökset 2.1.2023 dnro [OKV/1729/31/2022](#) ja 9.2.2024 dnro [OKV/1970/30/2022](#)). Olen myös 30.8.2023 ottanut asiaan kantaa rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta oikeusministeriölle antamassani lausunnossa (dnro [OKV/880/21/2023](#)). Oikeuskanslerinvirastossa on lisäksi vireillä apulaisoikeuskanslerin oma aloite, joka koskee tuomioistuinten käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistä (dnro OKV/2521/70/2022). Aihe on ollut esillä myös tuomioistuinlaitoksen yksikköihin vuonna 2023 tekemilläni laillisuusvalvontakäynneillä.

4 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on edellä kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomitesaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syyteen nostamiseen.

Annan tämän lainkohdan nojalla käräjätuomarille huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään.

Lisäksi käräjätuomari on menetellyt edellä kohdassa 2 arvioimallani tavalla huolimattomasti päiväsakon rahamäärää vahvistaessaan. Kiinnitän käräjätuomarin huomiota huolellisuuteen tuomion laatimisessa ja tarkistamisessa sekä päiväsakon rahamäärää koskevan säännöksen noudattamisessa.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi Rovaniemen hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Esittelijä

Rasmus Niemi